

dost zájmu „po skončení projektu“, by neměli být více předmětem péče v rámci „human relations“. V našich výrobních vztazích je nutno předně vidět zákonitost tohoto růstu a řešit jej stále více přesunem celé řady administrativních prací na již existující techniku.

V závěrečné kapitole se autor zabývá aplikací svých teoretických úvah na naše poměry a dotýká se i některých souvislostí s obecným vzděláním a systémem školství u nás.

V této části práce si povšimneme nejdříve tabulky, uvedené na str. 464.

Z tabulky je zřejmý jednak poměr naší země k jiným průmyslově vyspělým zemím, rovněž však skutečnost absolutního růstu počtů i tempa vzdělání v těchto zemích. Z hlediska vědeckotechnické revoluce je významné, že u nás již v r. 1963 tvořili inženýrsko-techničtí pracovníci 12,4 % celkového počtu zaměstnaných v průmyslu. Autor propočítává, že do r. 1980 by se tento podíl měl zvýšit asi na 25 %. V tomtéž roce by podíl vysokoškoláků mezi inženýrsko-technickými pracovníky měl činit asi 25 %, 75 % pak by byli absolventi středních škol.

V r. 1963 na jednoho inženýra u nás připadalo 10 inženýrsko-technických pracovníků s kvalifikací nižší. V r. 1980 by tento poměr měl činit 1 : 3.

Zajímavý je tzv. ukazatel „relativního rozsahu vědy“, který autor konstruuje ve své práci na str. 297. Chápe jej jako relaci poměru pracovníků výzkumu a vývoje na 100 pracovníků v průmyslu. A tu se ukazuje, že od r. 1954, kdy činil 2,7, se tento ukazatel do r. 1960 zvýšil. Avšak v současných letech je zde tentýž údaj — 3,7. Ukazatel se nezvýšil. V SSSR činí v r. 1960 7,9, v USA — asi 5,1. Lze soudit, že by v našich zemích v r. 1980 měl činit asi 15–20.

Rovněž podíl vysokoškoláků v celkovém počtu vědeckých pracovníků není příznivý z hlediska mezinárodního srovnání: činí 19 %, zatímco ve Velké Británii 23 %, v SSSR 31 % a v USA 36 %.

U nás v uvažované perspektivě do r. 1980 by měl činit 35–40 %.

Podíl vědeckých pracovníků na 100 zaměstnanců v průmyslu činí u nás nyní 0,12. Do roku 1980 je potřebné zvýšení na 10 %, a předpokládá se zvýšení celkové úrovně vzdělání na středoškolské.

K Auerhanově práci může čtenář vyslovit přirozené i různé výhrady a kritické poznámky. Tak např., zda byl nutný tak rozsáhlý, mnoho desítek stran zabírající empirický materiál ve středních kapitolách — i když tištěný nesmělým petitem. Zda jeho metodická hodnota oprávnila jeho publikaci vcelku, a ne jen závěrečné rozborly. Jinde se zas některé teze opakují (viz str. 229). Zdá se však, že kritické výtky sotva budou moci být podstatné. Bylo by ostatně zas možno vzpomenout i řady dalších kladů — zde třeba šíře uváděné literatury, jejíž novost za-

ručuje moderní informovanost o tak rychle se měnící, rozvíjející realitě.

Ať však budou poznámky dále posuzovat ty či ony stránky Auerhanovy nové práce, nesporně lze říci, že ve svém celku je věcným přínosem pro řadu společenskovedních disciplín.

Jaroslav Kohout

Úvod do demografie

Druhý svazek Sociologické knihnice¹ je první naší původní prací, podávající nástin marxistické demografie. Ve své komplexnosti je tento učební text snad vůbec prvním pokusem o tvůrčí marxistickou interpretaci populačního vývoje a především jeho zákonitostí, který byl vydán v socialistických zemích a který snese ve svém pojetí přísné měřítko současného hodnocení. Již název je velmi výstižný — není to dosud učebnice v pravém slova smyslu, protože mnoho otázek naznačených autorem není zatím dostatečně vyřešeno, avšak ve své koncepci je dílem, ze kterého bude muset každá další práce nutně vycházet.

Na rozdíl od všech dosavadních učebnic demografie neobsahuje *Úvod* metodickou část z demografické statistiky, na kterou se jen odvolává, avšak jako nutnou součást výkladů přináší mnohá základní demografická data potřebná pro pochopení složité problematiky populačního vývoje. Zvláště pro sociologickou teorii i praxi bude mít *Úvod* velký význam svým nástinem problémů a podnětů i výkladem pojmů, jejichž pochopení je nutné pro studium všech společenských věd.

Systematicky zpracovaný úvod je rozdělen do sedmi kapitol. Svůj výklad začíná autor vymezením předmětu demografie, charakteristikou jejích metod a určením vztahu k ostatním společenským vědám. Hlavním předmětem studia demografie je podle autora reprodukce obyvatelstva, která znamená pro ostatní společenské vědy jen okrajovou otázku.

Po objasnění biologické a společenské stránky lidské reprodukce přistupuje autor k nejdůležitější části, k analýze reprodukční základny a analýze populačních procesů. O tyto dvě kapitoly se opírá celá práce. Výklad o jednotlivých populačních procesech je doplněn řadou podrobných dat, podávajících základní informace o populačním vývoji v ČSSR. Pro sociology je zde zvláště důležitá část o struktuře obyvatelstva (věkové a sociální složení, složení podle povolání, vzdělání, národnosti), jejíž znalost a především jasnost pojmů a dat jsou nezbytné pro studium změn v naší společnosti. Významný je také výklad některých demografických kategorií, jako jsou rodina nebo domácnost.

Analýza populačních procesů je věnována základním stránkám rozboru nejdůležitějších

¹ Vladimír Srb: *Úvod do demografie* — Nakladatelství politické literatury 1965